

In the name of Allah, the compassionate, the merciful
به نام خداوند بخشنده مهربان

سرشناسه:	مؤدب ، سیدرضا، ۱۳۴۱
عنوان و نام پدیدآور:	اعجاز قرآن / سیدرضا مؤدب.
وضعیت ویراست:	ویراست ۲
مشخصات نشر:	قم: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ، ۱۴۳۸ ق. = ۱۳۹۵
مشخصات ظاهری:	۲۷۲ ص: جدول.
مرجع تولید:	پژوهشگاه بین‌المللی المصطفی ﷺ
شابک:	۹۷۸-۹۶۴-۱۹۵-۸۳۳-۸
یادداشت:	چاپ هفتم: ۱۳۹۷ / چاپ هشتم: ۱۴۰۲
یادداشت:	کتابنامه: ص ۲۵۷-۲۶۱: همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع:	قرآن - اعجاز / احادیث شیعه -- قرن ۱۴
شناسه افزوده:	جامعه المصطفی ﷺ العالمية. مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ
رده بندی کنگره:	۱۳۹۵ الف ۶ م ۸ / BP۸۶
رده بندی دیویی:	۲۹۷/۱۵۸
شماره کتابشناسی ملی:	۴۰۳۴۲۲۱
این کتاب با کاغذ حمایتی منتشر شده است	BA0086

اعجاز قرآن

مؤلف: سیدرضا مؤدب

ناشر: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ

چاپ: چاپخانه دیجیتال المصطفی ﷺ شمارهگان: ۵۰۰

مراکز پخش

◀ ایران، قم، خیابان معلم غربی (حجتیه)، نبش کوچه ۱۸ تلفن: +۹۸ ۲۵ ۳۷۸۳۶۱۳۴

تلفکس: (داخلی ۱۰۵) / +۹۸ ۲۵ ۳۷۸۳۹۳۰۵

◀ ایران، قم، بلوار محمد امین، سه‌راه سالاریه تلفن: +۹۸ ۲۵ ۳۲۱۳۳۱۰۶

📧 pub_almustafa

🌐 pub-almustafa.ir

✉ miup@pub.miu.ac.ir

باسپاس از دست اندرکارانی که ما را در تولید این اثریاری رساندند.

● ناظر چاپ: ایوب جمالی

● مدیر تولید: جعفر قاسمی ابهری

● مدیر انتشارات: مصطفی نوبخت

همه حقوق برای ناشر محفوظ است

اعجاز قرآن

سیدرضا مؤدب

سخن ناشر

تحولات اجتماعی و مقتضیات نوپدید دانش‌ها و پدید آمدن دانش‌های نو، نیازهایی را به وجود آورده که پاسخ‌گویی به آن، ایجاد رشته‌های تحصیلی جدید و تربیت افراد متخصص را ضروری می‌نماید. از این رو کتاب‌های آموزشی نیز باید با توجه به این دگرگونی‌ها تألیف شود.

جهانی‌شدن و گسترش سلطه فرهنگی غرب در سایه رسانه‌های فرهنگی و ارتباطی اقتضا دارد که دانش‌پژوهان و علاقه‌مندان به این مباحث، با اندیشه‌های بلند و ارزش‌های متعالی آشنا شوند و این مهم با ایجاد رشته‌های تخصصی، تولید متون جدید و غنی، گسترش دامنه آموزش و تربیت سازمان‌یافته دانشجویان به سرانجام خواهد رسید. این فرایند گاه در پرداختن به مباحث بنیادین و تدوین متون تخصصی تعریف می‌شود و گاه در نگارش بحث‌های علمی، اما نه‌چندان پیچیده و تخصصی به ظهور می‌رسد.

از طرفی بالندگی مراکز آموزشی در گرو نظام آموزشی منسجم، قانونمند و پویاست. بازنگری در متن‌ها و شیوه‌های آموزشی و به‌روز کردن آنها نیز این انسجام و پویایی و در نتیجه نشاط علمی مراکز آموزشی را در پی دارد.

در این بستر، حوزه‌های علوم دینی به برکت انقلاب شکوهمند اسلامی، سالیانی است که در اندیشه اصلاح ساختار آموزشی و بازنگری متون درسی‌اند.

«**جامعة المصطفیٰ ﷺ العالمية**» به عنوان بخشی از این مجموعه که رسالت بزرگ تعلیم و تربیت طلاب غیر ایرانی را بر عهده دارد، تألیف متون درسی مناسب را سرلوحه تلاش خود قرار داده و تدوین و نشر متون درسی در موضوعات گوناگون علوم دینی، حاصل این فرایند است.

«**مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفیٰ ﷺ**» با قدردانی و سپاس از فاضل ارجمند جناب آقای حجة الاسلام دکتر سید رضا مؤدب مؤلف کتاب اعجاز قرآن و تمام عزیزانی که در تولید این اثر همیاری و همفکری داشته‌اند، آن را به جویندگان فرهنگ و اندیشه ناب اسلامی تقدیم می‌کند.

مرکز بین‌المللی

ترجمه و نشر المصطفیٰ ﷺ

مقدمه پژوهشگاه بین‌المللی المصطفی ﷺ

﴿ن وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ﴾

قرآن، به قلم و آنچه از آن تراوش نماید، سوگند یاد کرده و علم را به ذات خود شرافتمند و فخیم دانسته و از باب تا محراب، کائنات را سراسر، میدان حضور علم و عالم و معلوم خوانده است. از این رو حقیقت‌مداری اصیل‌ترین و زیباترین راز هستی و حقیقت‌طلبی، ماندگارترین و برترین گرایش آدمی است. داستان پر رمز و راز حقیقت‌جویی بشر، سرشار از تکاپوی مجاهدان و عالمانی است که در مصاف بین حق و باطل، سربلندی و شرافت ذاتی حق را نمایان ساخته‌اند.

علم برخاسته از سیرت پاک و عقل سلیم، در پرتو انوار آسمانی وحی، هم کمال انسانی، عظمت روحی و تعالی معنوی به انسان بخشیده، فکر، اندیشه و خیال او را به پرواز درمی‌آورد و هم سعادت جامعه را تأمین کرده و سطح آن را به جامعه‌ای نمونه و پیشرو ارتقا می‌بخشد.

انقلاب سراسر نور اسلامی ایران اعتلای کلمة الله و برپایی تمدن جهانی اسلام را فراروی بشر قرار داده و فروپاشی و افول تمدن‌های پوشالی مادی را

نوید داده است و با اندیشه فقهاتی در اداره حکومت و نظریه مترقی «ولایت فقیه»، طرازی از مسئولیت‌ها و مأموریت‌های حوزه‌های علمیه و روحانیت را عرضه کرد که امید و نشاط را برای تمام آزادی‌خواهان و حق‌طلبان سراسر جهان به ارمغان آورده است. در این راستا، رهبر فرزانه انقلاب (مدظله)، بر حرکت فراگیر و بسیج همه توانمندی‌ها و اراده‌ها جهت تحقق جنبش نرم‌افزاری و نهضت تولید علم و تحول در علوم انسانی و نیز یافتن راه‌های میان‌بر و دانش‌افزا تأکید ورزیده‌اند.

جامعة المصطفیٰ ﷺ العالمية، نمادی درخشان از این رسالت جهانی و همت بین‌المللی انقلاب اسلامی است که بار مسئولیت تربیت مجتهدان، عالمان، محققان، متخصصان، مدرسان، مبلغان، مترجمان، مربیان و مدیران پارسا، متعهد و زمان‌شناس را بر دوش داشته و با تبیین، تولید و تعمیق اندیشه دینی و قرآنی و گسترش مبانی و معارف اسلامی، به نشر و ترویج اسلام ناب محمدی ﷺ و معارف بلند و تابناک مکتب اهل بیت، ﷺ همت می‌گمارد.

پژوهشگاه بین‌المللی المصطفیٰ ﷺ نیز که مهم‌ترین و گسترده‌ترین مجموعه پژوهشی المصطفیٰ ﷺ است، بومی‌سازی و بازتولید اندیشه دینی معاصر متناسب با نیازها و اقتضائات عرصه بین‌الملل، تبیین، تولید و تعمیق اندیشه دینی، گشودن افق‌های نوین فکری و معرفتی در دنیای معاصر، پاسخ‌گویی به مسائل و شبهات فکری و معرفتی مخاطبان و تأمین و تدوین متون و منابع درسی و کمک‌درسی، به‌ویژه با رویکرد اسلامی‌سازی علوم و پشتیبانی علمی از فعالیت‌های سازمانی المصطفیٰ ﷺ را از جمله مأموریت‌ها و رسالت‌های خود می‌داند.

اثر علمی پیش روی نیز که به همت مؤلف محترم جناب آقای حجة الاسلام دکتر سیدرضا مؤدب، برای دوره ارشد رشته علوم قرآنی و حدیث به عنوان متن

مقدمه پژوهشگاه بین‌المللی المصطفی ﷺ ۹

تاریخ حدیث تهیه و تدوین شده است، در چارچوب اهداف جامعه المصطفی ﷺ، مبتنی بر نیازهای بین‌المللی صورت پذیرفته و در اختیار خوانندگان محترم قرار گرفته است.

در پایان ضمن ارج نهادن به تلاش‌های خالصانه مؤلف محترم، از دست‌اندرکاران محترم آماده‌سازی و انتشار این اثر ارزشمند، به‌ویژه همکاران محترم انتشارات المصطفی ﷺ و همه عزیزانی که در تدوین و نشر آن نقش داشته‌اند، قدردانی و سپاس به عمل می‌آید.

با احترام

دفتر تدوین متون درسی

پژوهشگاه بین‌المللی المصطفی ﷺ

فهرست

پیشگفتار.....	۱۷
۱. کلیات.....	۱۹
ضرورت اعجاز قرآن.....	۱۹
پیشینه تاریخی بحث اعجاز.....	۲۱
آثار پیشینیان در مورد اعجاز قرآن.....	۲۳
تعریف معجزه.....	۲۶
۱. خواجه نصیرالدین طوسی.....	۲۷
۲. جلال الدین سیوطی.....	۲۸
۳. آیه الله خوئی.....	۲۸
شرایط اعجاز.....	۲۸
۱. دخالت مدعی نبوت.....	۲۸
۲. مطابق با ادعا.....	۲۹
۳. عجز دیگران.....	۲۹
۴. همراه با تحدی.....	۳۰
اعجاز و قانون علیت.....	۳۱
قرآن، معجزه جاویدان اسلام.....	۳۳
اعجاز قرآن و سیر تحدی آن.....	۳۶

- ۳۶..... ۱. تحدی در مکه
- ۳۸..... ۲. تحدی در مدینه
- ۴۰..... ویژگی های آیات تحدی
- ۴۳..... ۲. اعجاز قرآن از نظر معصومین علیهم السلام
- ۴۳..... پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله
- ۴۵..... حضرت زهرا علیها السلام
- ۴۷..... حضرت علی علیه السلام
- ۴۹..... امام حسن علیه السلام
- ۵۰..... امام حسین علیه السلام
- ۵۲..... امام سجاد علیه السلام
- ۵۳..... امام باقر علیه السلام
- ۵۴..... امام صادق علیه السلام
- ۵۷..... امام کاظم علیه السلام
- ۵۷..... امام رضا علیه السلام
- ۵۸..... امام جواد علیه السلام
- ۵۹..... امام هادی علیه السلام
- ۶۰..... امام عسگری علیه السلام
- ۶۰..... امام زمان علیه السلام
- ۶۳..... ۳. اعجاز قرآن از نظر عالمان شیعه
- ۶۴..... شیخ مفید
- ۶۷..... سید مرتضی
- ۶۹..... شیخ طوسی
- ۷۳..... شیخ طبرسی
- ۷۶..... قطب الدین راوندی
- ۸۰..... علامه محمد باقر مجلسی
- ۸۴..... علامه شبّر
- ۸۶..... علامه بلاغی
- ۸۸..... ۱. اعجاز تاریخی

۸۸.....	۲. اعجاز در چگونگی احتجاج.....
۸۹.....	۳. اعجاز در سلامت قرآن از هرگونه تناقض.....
۹۰.....	۴. اعجاز در نظام قانون‌گذاری و ارائه جامعه مدنی بر اساس عدل.....
۹۱.....	۵. اعجاز در نظام اخلاقی.....
۹۱.....	۶. اعجاز در اخبار غیبی.....
۹۲.....	علامه طباطبائی <small>رحمته الله</small>
۹۵.....	۱. اعجاز علمی.....
۹۷.....	۲. اعجاز به نبی امّی.....
۹۷.....	۳. اعجاز اخبار غیبی.....
۹۸.....	۴. اعجاز قرآن، سلامت از اختلاف.....
۹۹.....	۵. اعجاز بلاغی.....
۱۰۳.....	آیه‌الله خوئی.....
۱۰۵.....	۱. قرآن و معارف.....
۱۰۶.....	۲. قرآن و دوری مطالب آن از تناقض.....
۱۰۷.....	۳. قرآن و نظام تشریح.....
۱۰۸.....	۴. قرآن و اتقان معانی.....
۱۰۸.....	۵. قرآن و اخبار از غیب.....
۱۱۰.....	۶. قرآن و مطالب علمی.....
۱۱۱.....	امام خمینی <small>قدس سره</small>
۱۱۷.....	۴. اعجاز قرآن از نظر عالمان اهل سنت.....
۱۱۷.....	خطّابی.....
۱۱۹.....	راغب اصفهانی.....
۱۲۳.....	۱. بررسی نظریه نظم مخصوص راغب.....
۱۲۸.....	۲. بررسی نظریه صرفه راغب.....
۱۳۰.....	باقلانی.....
۱۳۳.....	جرجانی.....
۱۳۵.....	فخر رازی.....
۱۳۷.....	۱. عدم توصیف مشاهدات.....

۱۳۷	۲. مراعات صدق و راستی.....
۱۳۷	۳. عمومیت فصاحت آن.....
۱۳۸	۴. تکرار عبارات قرآن.....
۱۳۸	۵. اهتمام قرآن در بیان واجبات و.....
۱۳۸	۶. جامعیت قرآن.....
۱۳۹	۷. مصدریت علوم.....
۱۳۹	زملکانی.....
۱۴۱	قرطبی.....
۱۴۵	زرکشی.....
۱۴۷	سیوطی.....
۱۵۸	عبدالله دراز.....
۱۶۱	رافعی.....
۱۶۵	۵. بررسی وجوه اعجاز قرآن.....
۱۶۵	گسترش وجوه اعجاز.....
۱۶۶	اهم وجوه اعجاز.....
۱۶۶	۱. صرفه.....
۱۷۶	۲. اعجاز بیانی.....
۱۷۷	(الف) بلاغت.....
۱۷۸	(ب) تعابیر ویژه قرآن.....
۱۷۹	(ج) نفی ترادف و تکرار در قرآن.....
۱۸۳	(د) روانی الفاظ و عبارات آن.....
۱۸۴	(ه) اسلوب و نظم نوین قرآن.....
۱۸۶	(و) سازگاری حروف و معانی قرآن.....
۱۸۷	(ز) تناسب آیات و رعایت فواصل.....
۱۹۰	یکم. اقسام فواصل.....
۱۹۱	دوم. آغاز سوره‌ها.....
۱۹۱	۱. افتتاح با حروف.....
۱۹۲	۲. افتتاح با حمد و ثنای الهی.....

۱۹۳	۳. افتتاح با تسییح و تنزیه خداوند
۱۹۳	۴. افتتاح با خطاب
۱۹۴	۵. افتتاح سوره‌ها با قسم
۱۹۵	۶. افتتاح با استفهام و سؤال
۱۹۵	۷. افتتاح با عبارات شرطیه
۱۹۶	۸. افتتاح با عبارات تهدیدآمیز
۱۹۷	سوم. تشبیهات قرآن
۲۰۲	چهارم. استعارات قرآن
۲۰۲	پنجم. استعاره مجرد و مرشحه
۲۰۳	ششم. استعاره تخیلیه
۲۰۴	هفتم. استعاره وفاقیه و عنادیه
۲۰۵	هشتم. کنایات قرآن
۲۰۷	۳. اعجاز اخبار از غیب
۲۱۱	۴. اعجاز سلامت متن
۲۱۲	۵. اعجاز معارف
۲۱۳	الف) تنوع و وسعت معارف قرآن
۲۱۳	ب) اتقان معانی
۲۱۷	۶. اعجاز صوتی
۲۲۰	۷. اعجاز عددی
۲۲۴	جدول زوج و فرد قرآن
۲۳۱	۸. اعجاز علمی قرآن
۲۳۲	الف) زوجیت در قرآن
۲۳۳	ب) عمل لقاح بادها
۲۳۴	ج) موزون بودن هر شی
۲۳۴	د) گهواره بودن زمین
۲۳۵	ه) گسترش زمین
۲۳۶	و) رشد جنین
۲۳۸	ز) آب، اصل حیات

۲۳۹ ح) حرکت فلک‌ها
۲۴۰ بررسی تطبیق آیات قرآن بر اکتشافات علمی
۲۴۲ دیدگاه برخی از مستشرقین درباره اعجاز قرآن
۲۴۶ معارضین اعجاز قرآن
۲۴۷ ۱. مسیلمه کذاب
۲۴۹ ۲. عبدالله بن مقفع
۲۵۱ ۳. عبدالله ابو شاکر دیصانی
۲۵۲ ۴. عبدالکریم ابن ابی عوجاء
۲۵۲ ۵. سجاح بنت حارث تمیمیه
۲۵۲ ۶. ابوالعلاء معری
۲۵۲ ۷. ابوالطیب متنبی
۲۵۳ درخواست معجزه و عدم اجابت پیامبر ﷺ
۲۵۷ کتابنامه
۲۶۳ نمایه اعلام
۲۶۹ نمایه کتاب‌ها

پیشگفتار

از جمله مباحث مهم پیرامون قرآن، بررسی اعجاز و شگفتی‌های آن می‌باشد که از گذشته تاکنون، مفسران و قرآن پژوهان را به اندیشه و تأمل واداشته است؛ در دوره‌های معاصر نیز، مطالعات نوینی در خصوص اعجاز قرآن، انجام شده و زوایای بیشتری از شگفتی‌های این کتاب آسمانی آشکار گردید.

در نوشتار حاضر، نخست به ضرورت مطالعه پیرامون اعجاز قرآن، پرداخته و ضمن بحث درباره معناشناسی اعجاز، دیدگاه معصومین علیهم‌السلام و عالمان مسلمان، در خصوص اعجاز قرآن بیان شده است؛ همچنین در ادامه مباحث، وجوه گوناگون اعجاز قرآن به اختصار مورد بررسی قرار گرفته و بر این حقیقت، تأکید شده است که گرچه هریک از وجوه اعجاز قرآن، برای متخصصان آن، شگفت‌انگیز می‌باشد؛ ولی در کنار هم قرار گرفتن همه وجوه، اعجاز قرآن را بیش از پیش آشکار می‌کند.

آنچه هم اینک پیش روی شماست ویرایشی جدید از کتاب است که برای چاپ دوم به «دفتر برنامه‌ریزی و تدوین متون درسی» جامعه المصطفی العالمیه، تقدیم می‌شود، با این امید که برای دانشجویان آن مرکز و دیگر مراکز علمی در مباحث

اعجاز قرآن، مورد استفاده قرار گیرد؛ بدین جهت، از تلاش همه همکاران آن دفتر، بویژه استاد محترم، جناب حجت‌الاسلام و المسلمین دکتر عزالدین رضانژاد، (مدیرکل محترم دفتر برنامه‌ریزی و تدوین متون درسی) و همچنین از مسئولین محترم انتشارات جامعه المصطفی‌العالمیه، تقدیر نموده و از خداوند متعال، توفیق آنان را خواستارم.

در پایان، بر خود لازم می‌دانم تا از استادان محترمی که متن مذکور را تدریس نموده و نکات سودمندی را برای اصلاح و ارتقای کیفیت این اثر، یادآوری نموده‌اند، تشکر نمایم.

سید رضا مؤدب

تابستان ۱۳۹۱